

SIMON EIKELENBERG

CONCEPTEN VOOR HET OPRICHTEN VAN EEN COLLEGE VOOR LIEFHEBBERS VAN DE SCHILDERKUNST

Transcriptie van Inv.nr. 396 uit de Collectie Aanwinsten
door de RAA-Transcriptiewerkgroep 2018

INLEIDING / VERANTWOORDING

Tekening: Tako Hajo Jelgersma, naar Cornelis
Pronk; collectie Rijksmuseum

Tijdens het Twaalfjarig Bestand (1609-1621) was er even geen oorlog met Spanje maar er waren wel heftige religieuze twisten in De Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden. Er was onenigheid tussen katholieken en protestanten maar ook tussen protestanten onderling. Uit het conflict tussen remonstranten en contraremonstranten ontstond een vrijzinnige stroming van mensen uit voornamelijk doopsgezinde en remonstrantse kringen die “collegianten” werden genoemd, naar hun vergaderingen, “colleges” geheten. De eerste colleges waren die van de gebroeders Van der Kodde die vanaf 1621 in Rijnsburg werden gehouden.

Simon Eikelenberg (1663-1738), ‘schilder en poët, bouwmeester der Stad Alkmaer’¹, was collegiant². In zijn tijd waren de ‘vrijspreekcolleges’ in Nederland tot grote bloei gekomen. Ze boden gelegenheid om vrijelijk over godsdienst te discussiëren maar vaak ook ruimte voor het uitwisselen van ideeën over andere maatschappelijke ontwikkelingen zoals die in de filosofie, wetenschap, kunst en cultuur.

Het was een vorm van kennisuitwisseling die Eikelenberg kennelijk aansprak, want tegen het einde van de eeuw was hij bezig om een college op te richten voor liefhebbers van de schilderkunst. In een concept uit 1698 stelde hij - met zichtbare moeite - een groot aantal ‘artikelen’ op om het beoogde instituut vorm te geven en haar leden aan te sturen.

Naast dat concept is er een tweede oprichtingsdocument bewaard gebleven, door het archief omschreven als ‘concept, met aantekeningen hierop van Eikelenberg’. Dit document is vrijwel zeker door een andere persoon geschreven: het sierlijke handschrift wijkt erg af van Eikelenbergs hanenpoten en de (toen al) ouderwetse spelling is niet des Eikelenbergs. Zijn

¹ Omschrijving onder zijn portret door Jelgersma.

² Thomas B. Roep, 1993, *Simon Eikelenberg (1663-1738) en de Rijnsburger collegianten te Alkmaar*, in *Doopsgezinde Bijdragen*, nieuwe reeks 19 (1993) p. 131-147. Zie: http://www.dhkonline.nl/publicaties/db_nr/nr_19_1993/009_aa_218-19_1993

aantekeningen, die vooral bestaan uit het invullen van de hoogte van boetes, zijn duidelijk herkenbaar. Ze worden in de transcriptie van het tweede concept in het **blauw** weergegeven.

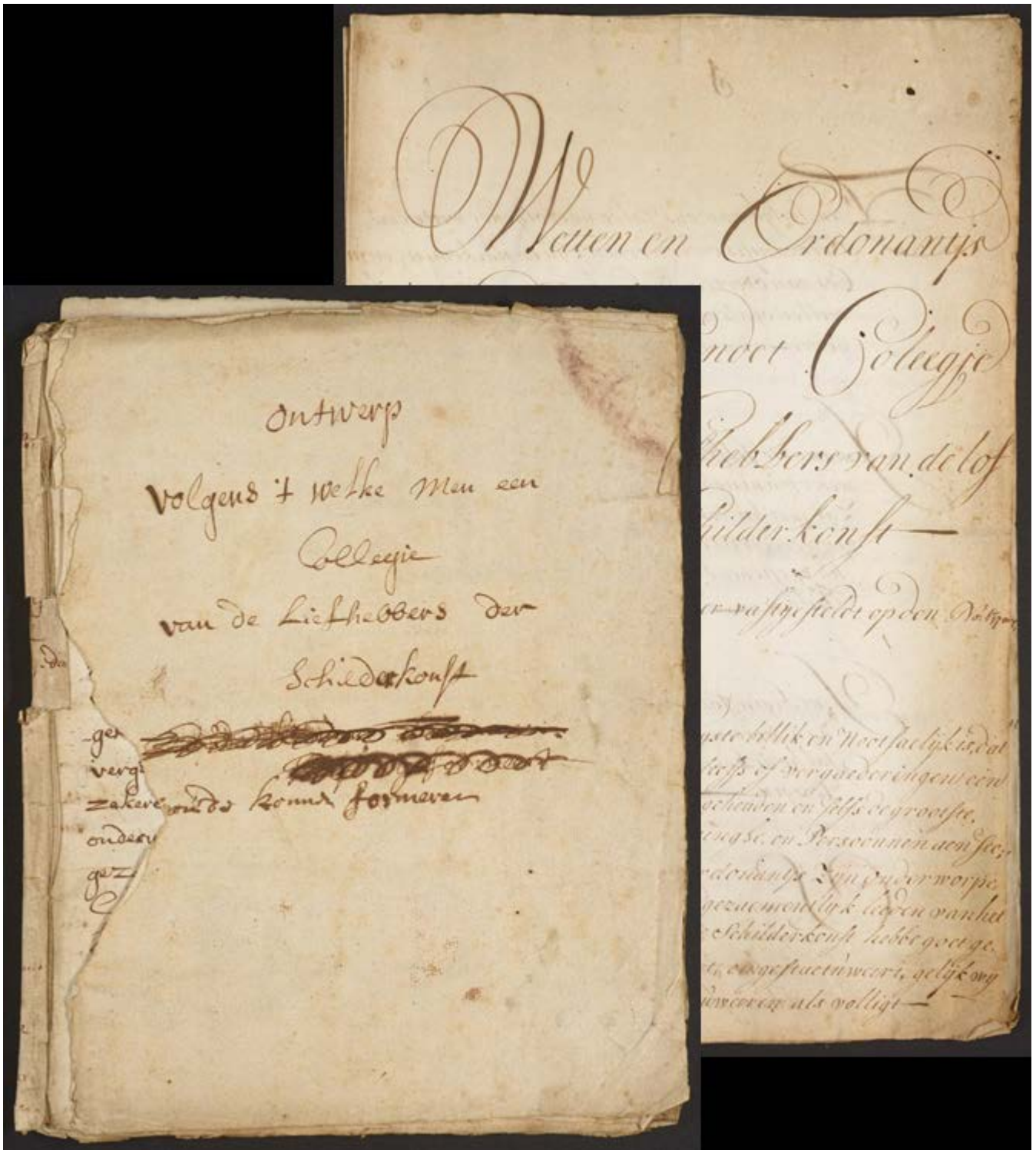
Hoe de twee concepten zich tot elkaar verhouden is niet met zekerheid te zeggen. Het tweede kan een uitwerking van Eikelenbergs concept zijn, maar het is ook mogelijk dat Eikelenberg de nette, slanke versie (slechts 16 artikelen), door iemand anders aangedragen, niet toereikend vond en besloot zijn eigen concept te schrijven waarbij hij bij een kleine 80 artikelen uitkwam.

Hoe het ook zij, het lijkt er wel op dat, ondanks zijn inspanningen, inclusief het bijeen zoeken van zeventien mede-collegianten, het Eikelenberg niet is gelukt om zijn *collegie* van de grond te krijgen. Er zijn geen aanwijzingen te vinden voor het bestaan van zo'n club in Alkmaar.

Transcripties van beide documenten volgen hieronder. Teksten waarvan de transcriptie onzeker is, zijn in **rood** weergegeven. Alle aantekeningen in de transcriptie zijn van ondergetekende.

Barbara Jensen, september 2020

Simon Eikelenberg: twee concepten voor het oprichten van een genootschap voor liefhebbers van de schilderkunst

Collectie Aanwinsten, inv.nr. 396

Transcriptiewerkgroep Regionaal Archief Alkmaar, 2018

Ontwerp volgens 'twelke men een Collegie van de Liefhebbers der Schilderkonst soude kunnen formeren

- Simon Eikelenberg (concept, 1698)

396-02

Ontwerp
volgens 'twelke men een
collegie
van de liefhebbers der
schilderkonst

heeft geformeert
soude kunnen formeren

396-03

[linkerblad is leeg]

Wetten en ordonnantien
aangaande
't Collegie
van de Liefhebbers der Loffelyke
Schilderkonst
tot Alkmaar vastgesteld
den ***** 1698.

Dewijl³ het ten hoogsten billijk en noodzakelijk is dat in alle eerlijke vergaderingen een zekere order werde gehouden, en zelf de grootste staatsvergaderingen en perzonen aan zekere wetten en ordinantien zijn onderworpen, zoo is dat wij, gezamentlijke leden van het Collegie der Loffelijke Schilderkonst, hebben goedgevonden, geordoneert en gestatueert, gelijk wij ordoneren en statueren als volgt:

396-04

1

Eenygelijk van ons zal de hierna volgende wetten en ordinantien onderworpen zijn en nakomen, en in cas van overtreding de boete daartoe

³ dewijl = omdat

gesteld betalen of - als wederspanning -
uit de broederschap het collegie werden gesloten geworpen
en geweert.

2

Ymant die zelf de vergadering verlaat
ofte - als wederspanning - uitgeworpen
word, zal met het verlies van de
broederschap ook verliezen en
verbeuren alle het regt ende de eigen-
dom, die hij op ofte aan d' effecten
van de kamer zoude mogen hebben.

*De punten 3 en 6 zijn met stroken papier afgeplakt; één rand is
omgevouwen om een deel van de tekst zichtbaar te maken.*

3

[onder strook papier]

..... van d' eerste bijeen-
..... verdeling maken
..... e en de jongste
..... ten

4

~~Xxx~~ In 't begin zullen er aanstonts twee
bestierders of bezorgers van 't collegie,
onder den naam van Directeurs,
worden gekoren.

**Wetten
wegens de
directeurs
in 't gemeen**

5

Deze directeurs zullen de verga-
dering elk 2 maanden moeten
dienen en ten eijnde van dezelve tijd door den

~~xxxxxxxxxxxxxxxx
tijd xxx xxxx xxxxxxxxxxxx xxxxxxxxxxxx
xxxxxxxxxxxxxxxx aftellen xxxxxxxx
xx~~

6

collegie een ander
elke ~~xxxxxxxx~~ in zijn plaats in elks plaats
mogen verkiezen die hij wil alleen werden gekoren,
met dit onderscheijft nogtans, dat één van de twee eerst
gekorene na verloop van 1 maand, de ander eerst na
verloop van 2 maanden zal afgaan ~~invoeg~~ en dat
daarna alle maanden een nieuwe zal werden gekoren
en elk dus nogtans 2 maanden dienen.

396-05

[onder strook papier]

met bepaling

uit de jongs

uijt de oudst.....

zal mogen

7

Deze directeurs zullen terstont

396-06

in d' aanvang van haar bediening moeten maken een rol van de namen der colleganten, met de oudste te beginnen na vervolg der ouderdom, om zig daarvan in cas van omvraag te bedienen.

VIII

Zij zullen gezamentlijk de kamer van noodige meubelen en gereedschap moeten bezorgen, dog die op kosten van 't gemeen betalen en mogen doen brengen.

VIII

Zoo zij één van beijden te laat in de vergadering komen, zullen zij elk verbeuren 2 stuivers, geheel wegblijvende vier, dog ziek of uit de stat zijnde, vrij zijn volgens het LVI articul.

X

Zoo een directeur iets dat zijn pligt in 't bijzonder betreft verzuijmt of nalaat, die zal verbeuren 2 stuivers en zoo hij de boetens of schatting nalaat in te vorderen, of de gemene cas fraudeert of benadeeld, zal hij betalen het dubbeld van de gefraudeerde som.

XI

Zoo geen der directeurs ~~of zij beijden~~ niet in 't collegie verschijnt ~~xxx~~ zal voor die tijt hun bediening werden waargenomen door ~~xxxxx~~ de ~~xxxxx~~ der laatst directeurs hebben geweest ~~twe~~ der laatst geweesde directeurs ~~xxxxxxxx~~ twee der laatst geweesde directeurs,

die alsdan op de kamer zullen zijn, welke voor die
tijd subject zullen zijn alle 'tgene de directeur
~~namelijk elk xxxxxxxx~~ betreft.

XII

Dog zoo maar
één directeur absent
is, zoo zal de
presente directeur
het heele officie
alleen bedienen,
gelijk ook indien
zij beyde absent zyn
en maar een geweeste
directeur op de kamer
is. Dezelve mede
de plaats alleen
zal moeten waarne-
men, ende zij in
beyde deze gevallen
onderworpen zijn de
wetten en boetens van
beyde de directeurschap-
pen.

XIII

Elk der directeurs zal aan de-
geen die hem in zijn dienst volgt
rekening moeten doen van zijn
handeling, ~~en de zeste directeur
zal aan 't eijnde van zijn dienst
telkens ook rekening doen voor de
geheele vergadering.~~

396-07

XIII

Zoo ymant der colleganten, 'tzij in
of buijten de kamer, misdoed tegen het
XXXVII en XL articul, zij zullen zig
van de misslag moeten informeren en
na behoorlijk blijk, den overtreder d[ie]
boete afeyshen; en zoo zij zelf
tegen 't gemelde articul overtreden,
zullen zij betalen 3 gulden.

XV

[dit artikel is doorgestreept]
Zij zullen toezien dat diegene
die zig des waardig maken, volgens
het XXX articul onder de bejaarde
meesters in de schilderkonst werden

aangenomen, mits dezulke die zij
daar bekwaam toe kennen, aan
't collegie voorstellende, 'twelke
dan over zal besluiten 'tgene behoor[lijk]
zal dunken.

XVI

~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~

De oudste directeur zal in d' aanvang
van zijn bediening verpligt zijn, van
elk der colleganten, voor yder week
twee stuijvers, dat is in 't geheel 16
stuijvers te eijschen en de wetten ~~XXXXXX~~ voor te lezen.

XVII

Hij zal de boeten moeten eijschen;
en de regten der kamer wegens de
verkoopingen invorderen, en de kas en 't
wetboek bewaren, ten ware men goedvond die op
de kamer te laten.

XVIII

Zoo een vreemde dronken zijnde,
of ~~xxx~~ zonder eerlijk kleet op
de kamer komt, hij zal hem doen vertrekken.

XVIII

Hij zal in geval van stemming
de omvraag moeten doen, en
nymant anders.

XX

[dit artikel is doorgestreept]
Hij zal als het nodig is, of in geval
van twist, te hevig dispuut of geraas,
de vergadering mogen doen zwijgen,
en daar in gehoorsaamt worden op
boete van 2 stuijvers.

396-08

XXI

[dit artikel is doorgestreept]
~~XXXXXXXXXXXXXXXX~~ hij zal zig
mogen plaatzen daar hij wil.

XXII

Zoo ymant ietwes heeft voor te
dragen, hij zal 't gezelschap doen
zwijgen, en zulx verzogt werdende
d' omvraag doen.

XXIII

[dit artikel is doorgestreept]

Wat de jongste directeur aangaat

~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~

hij zal de kamer van behoorlijk
vuur en ligt bezorgen, en de
penningen daartoe van nooden
van zijn confrater mogen eischen
die ze hem ook zal moeten geven.

**Wetten
wegens de jongste
directeur of die
hem in zijn plaats
volgen**

XXIV

Hij zal de wetten die hierna zouden
mogen werden gemaakt, in 't wetboek
en den ontfang en uitgift, de
namen der colleganten met de dag
van hun aankomst bij 't collegie,
mitsgaders de boetens met bijvoeging
van de persoon en misslag, in 't boek
van rekening moeten aanschrijven.
En de boeken daartoe noodig op kosten van
't gemeen mogen koopen.

XXV

[dit artikel is doorgestreept]

Hij zal na de ~~oudste~~ andere directeur
plaats mogen nemen daar 't hem
belieft, des noots zijnde, gelijk
zijn makker, de vergadering mogen
doen zwijgen, en daar in gehoorsaamt
moeten werden ~~XXXXXXXXXX~~
op boete van twee stuivers.

[2 losliggende fragmenten]

boven: XLV, daaronder [deels afgedekt]: ..D

396-09

Rolle⁴

Meester Kornelis Sparreboom
Sr. Adriaan van der Miede
Benjamin van Dalen
Maarten Outhuyzen
Meester Wiggerus van Vitringa
Hendrik Schoorl
Cornelis Lanst
Sijmon Eekelenberg
Jacob Friling
Pieter van der Meulen
Jan Zwanenburg
Barent Bakker

⁴ Zie Bijlage I op bladzijde 21.

Jacob van der Beek
Jacob Admiraal
Gerrit van der Steur
Sieuwert van der Meulen

[*onderaan in potlood*]
22 st.

[*opgeplakt fragment*]
XLVI

 Vanaf deze punt is Eikelenberg bezig geweest een groot aantal artikelen te hernummeren, waarbij sommige nummers zijn verdwenen en andere nummers meer dan eens voorkomen. Een overzicht staat in Bijlage II op blad 22.

[~~XXVI~~#] XXVI⁵
Ymant een lid van dit collegie
willende zijn, zal zulx aan
een der directeurs moeten bekend maken,
die het dan aan de vergaderingen
omvraag, zullen voordragen.
Namelijk zoo den sollicitant niet
in de vergadering is, met de eerste
occasie, dog zoo den sollicitant
tegenwoordig is, eerst in de naast-
volgende vergadering, als wanneer
die niet tegenwoordig zal mogen
zijn.

**Wetten
aangaande al de
colleganten in 't
gemeen**

XXXIX
Zoo dan de vergadering het goed-
vind, zal hij aangenomen worden,
mits betalende, tot inleg na
proportie van 't gene de kamer zoo
in geld als effecten bezit, niet
meer dan zijn gerechtigt deel. Dat
is zoo den eigendom der kamer
bedraagt tien gulden en de zelve
bestaat uit vijf leden, voor zijn
aandeel net twee gulden.

~~tot een legpenning
een somme van ...
stui vers
opdat men daaraan
altijt de boete kan
verhalen in cas van
weygering enz.~~
en daarboven

⁵ Door het uitvegen van de eerste letter x en de laatste twee letters i is het oorspronkelijke nummer xxxviii is gewijzigd in xxvi; het volgende artikel heeft wel zijn nummer xxxix behouden, waardoor er een hiaat onstaat van 13 vermiste artikelen.

XLI

[onderstaande alinea is doorgehaald]

Daarvoor zal hij dan participeren
in alle 'tgene tot de kamer behoort
en zijn naam op de rol der
colleganten onderaan werden
geschreven. Totdat, na verloop
van een jaar, een nieuwe rol
gemaakt en hij na zijn ouderdom
zal werden geplaatst.

XLI

Voorts zal elk der colleganten
op de konst kamer moeten brengen
en ophangen ten minsten een stuk
goede schilderij ten minsten 10
guldens waardig: welke hij bij
verkoop of anders wel zal mogen
afwisselen, dog noijt zal mogen
agterlaten, door een ander te
in de plaats te brengen, te vergoeden
ten ware hij de kamer wilde
verlaten, wanneer hij 't zelve
weder mede zal mogen nemen.

XLII

[onderstaande alinea is doorgehaald]

Schilders die 12 jaren voor
meester hebben geschilderd, zullen
er met hun eigen werk mogen
volstaan, dog anders nymand:
ten ware ymant door zijn groote
geest of vordering in de konst
zig des waardig maakte, in welk
geval de directeurs hem zullen
voorspreken en daar toe vorderen.

XLIII

[onderstaande alinea is doorgehaald]

Maar 't zal buijten dit geval
een yder vrijstaan zijn eigen of
andere meesters hun konst ****

***** op de kamer te brengen,
op te hangen en verkoopen, schoon
geen xx guldens waardig zijnde.

XLIV

De schilderijen zal bij loting een
plaats werden gewezen. ****

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX
XXXXXXXX

396-11

XLV

Vergadertijt

Elk der colleganten zal gehouden
zijn des maandags, eer de naaste
klock het uur tot de vergadering
bestemt heeft geslagen, op de kamer
te verschijnen en wie te laat komt
zal verbeuren 1 stuiver, en
geheel niet of na agt uren in de vergadering komende
twee stuivers, uitgesonderd
de drie maanden maj, juni en **julio**, in welke men
geen boeten zal geven zoo men te laat komt.

XLVI

[onderstaande alinea is doorgehaald]

~~Nymand zal na xxxxxx in de
xxxxxxxxxxxxx blijven
op boetex van 6 stuivers~~

XLVII

[onderstaande alinea is doorgehaald]

Men zal er gehouden zijn met een
eerlijk kleet te verschijnen, en zoo
ymand ~~xxx~~ die geen lid van 't
collegie is ~~xxx~~ zonder eerlijk
kleet, of dronken zijnde, op de
kamer verschijnt, de directuers
zullen hem doen vertrekken.

XLVIII

Maar anders zal 't een vreemde
geoorloft zijn daar te komen
mits betalende 4 stuijvers.

XLVIII

Zoo ymant der colleganten, het-
zij in of buijten de collegiekamer,
ymant van de broederschap, wegens
zijn konst ofte alle 't gene de
konst of handel van dezelve
betreft, lastert, affronteert
ofte op enige wijze, 't zij direct
of indirect, in zijn bijzijn of tegen
anderen, zoekt te beschadigen
of te benadeelen, ~~Contrarie~~
~~het contract in den beginne~~

**Wetten op
d' overtreders van
't liefde contract**

van dit collegie opgereggt die zal, wanneer zulks behoorlijk is gebleken, betalen ~~30~~ 6 stuivers voor de eerste maal, voor de tweedemaal dubbeld, en ten derdemaal overtredende als infaam uit de vergadering werden geworpen.

396-12

 Vanaf hier wordt de numerieke volgorde losgelaten en lopen de artikelnummers door elkaar.

LXXVIII

Dog ymant beschuldigt zijnde tegen 't gemelde contract en XXXVII articul te hebben misdaan zal zig op de vergadering mogen beroepen en hem behoorlijk mogen verantwoorden, zoo hij zulx verzoekt.

LXIX

Zoo ymand in de kamer een ander collegant in zijn persoon onbehoorlijk bejegt 'tzij met woorden of daden, direct of indirect, die zal verbeuren 6 stuivers

LII

Zoo ymand een copij voor principaal verkoopt, na zijn eijgen goed in de veijling bied ofte ook bij wijze van complot geld biet voor 't goed van een ander, met welke hij heijmelijk overeen is gekomen, ofte een ander na zijn goed doet bieden om het goed op te jagen boven de regte waardij te verkoopen, en waar 't mogelijk, de onnoozele aankomelingen en onkundigen te vangen, te bekoopen en te bedriegen, die zal schuldig zijn, en subject 'tgene in 't 37 articul is gemeld ~~of de~~ en de bovende waarde van 't stuk verbeuren.

Wetten rakende de verkoop

LIII

Yder lid zal yder week, tot
 onderhoud van de kamer 2
 stuijvers moeten geven [*in potlood*: doch kan **uytkoop**
 maecken]

De contributie**XLIV**

Die dronken zijnde op de kamer
 komt zal verbeuren 3 stuijvers
 en daardoor moeijte aanregtende of buitensporicheijt
 begaande nog 12 stuijvers.

Dronkaartsboete**XLV**

Elk zal in de vergadering, op zijn
 beurt, uit enig boek dat van de konst
 handeld, ietwes moeten voorlezen,
 en zoo diegeen wiens beurt het is
 te laat komt, zal betalen 2 stuijvers,
 geheel wegblijvende vier, dog die
 een ander, bij verzoek, in zijn plaats
 zulx doet waarnemen zal van 't
 lezen en deze boete vrij zijn,
 dog anders niet dan voor 4 stuijvers boete.

**Rakende het
 voorlezen**

396-13

XLVI

Nadat het collegie een vierendeel uurs
 bijeen is geweest, zal men aanstonts
 beginnen te lezen, dog daarmede
 alleen niet meer dan een halfuur
 doorbrengen.

XLVII

't Zal elk vrij staan over 't voor-
 gelezene enig discours ofte explicatie
 te formeren en men zal daarmede
 en met het lezen in 't geheel één uur
 mogen doorbrengen.

XLVIII

[*onderstaande alineas is doorgehaald*]
 Men zal onder 't lezen of expliceren
 of discour[s]en over 't gelezene, niet
 dan nootzakelijk zijnde mogen
 spreken, nog malkander in de
 reden vallen, op boete daartoe
 te stellen na vereijsch van zaken.

XLVIII

[onderstaande aline is doorgehaald]
Die 't voorgelezene wil expliceren
tot onderwijs of plasier der colleganten
zal zig tot zijn discours of
explicatie mogen bedienen van
de konst op de kamer zijnde en
die ten dien eijnde op den ezel mogen
stellen, dog ondertusschen niets
tegen het 37ste articul mogen
misdoen.

XLVIII

Gelijk ook nimant eens anders konst
zal mogen copieren, zonder verlof
van den eijgenaar op pene in 't
37ste articul gemeld.

**Wegens 't
copieren van
een anders
konst**

LXIX

Nadat het uur van lezen en
redeneren verlopen is, zal 't
yder vrijstaan, zoo hij ietwes
te verzoeken of voor te dragen
heeft, hetzelve te doen, mits
het bekent makende aan de
oudste directeurs die alsdan
gehoor zullen maken. En men
zal niet eer tot enige verkooping
of andere zaken mogen treden

**Aangaande 't
raadsiaan en
stemmen**

396-14

voordat het voorgedragene is af-
gehandeld en besluit gemaakt,
en die zulks tragt te doen zal betalen 6
stuivers.

LXII

Alles zal met de meeste (alsdan tegenwoordig zijnde) stemmen
worden besloten, met de oudste te
beginnen, na vervolg der ouderdom,
en met de jongsten te eijndigen.

[tussengevoegd in potlood:

Uitgesonderd dat de meerderheyd van stemmen
't collegie niet kunnen verxxx waren getoont

wierde dat de aan st bij..eerde ... en niet hadden voldaan]

Stemming

LXIII

Elk zal, op zijn beurt, neffens zijn stem ook de reden en zijn gevoelen mogen zeggen: maar niemand voor nog na zijn beurt stemmen ~~moge~~

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

boete van 1 stuijver

Order daarop

LXIII

Na de stemming zal de oudste directeur de stemmen optellen en 't gestemde ter executie pogen te brengen, indien er iets is besloten. En zoo 't gebeurt dat de stemmen steken, of gelijk zijn, het lot daarover werpen.

Ui[t]voering daarvan

LIII

Nadat men, in cas datter iets voorgedragen mogt zijn, daarover heeft besloten, zal 't eenyder vrijstaan schilderijen, prenten en andere konst te verhandelen. Namelijk eerst de schilderijen, zoo daar enige te koop zijn, en dan de andere konst, elk verkooper op zijn buert volgens loting. Dog zal geen vreemde enige konst op de kamer mogen verkoopen, nog men die ook niet voor hem verkoopen op boete ...⁶

LIV

[onderstaande alinea is doorgehaald]
Dog de prenten en tekeningen zullen voor de directeurs moeten worden gebragt, die dezelve zal mogen en moeten verbieden te verkoopen zoo zij te slegt van rang zijn.

LV

Van alles dat er verkogt werd zal men aan de kamer betalen als volgt, namelijk van vijf stuijvers en daar beneden 4 penning van vijf tot 10 stuijvers 8 penning van 10 tot 15 stuijvers 12 penning van 15 tot 20 stuijvers 1 stuijver

[in de rechter marge zijn 14 onleesbare, doorgehaalde regels]

⁶ De hoogte van de boete is niet ingevuld

van 1 tot 10 gulden van yder
gulden 1 stuijver, en van 'tgene
boven de 10 gulden loopt van yder
gulden: 8 penning.

en in cas van ruiling zal de kamer trekken van elke gulden die
toegegeven werd 2 stuivers, en zoo niets wert toegegeven van
elk stuk

schilderij 3 6 stuivers en meer niet

396-15

LVI

Al dit voorgaande zal plaa[ts]
hebben voor de gezonden. Maar
die uit de stat of ziek zijn,
vrij zijn van boeten ~~ende~~
~~onverkiesbaar zijn tot enige~~
~~bediening.~~ Dog elk zal zijn
uitreijfs of ziekte ten uister[ste]
op d' eerstkomende vergaderda[g]
laten aandienen, of evenwe[l]
betalen tot hij zulx heeft [gedaan.]

**Zieken
exempt**

LVII

Elk der colleganten zal [gedurende]
het aanwezen van 't collegie
de kamer alle deze voorts, welk
na zijn believen mogen lez[en]
gelijk ook den directeur [xxx]
altijt zal maken op de kamer
zijn.

LVIII

Voorts zoo ietwes voorvalt, of
een misslag begaat, waarvan in
wetten niet is gesproken, 't colle[gie]
zal daarover besluyten, en [de]
overtreder een boete opleggen, [zoo-]
danig als men zal menen te behoren.

396-16

LVIII

Op alle eerste maendagen van
ider maent sal het vrijstaen aen
aen eenider die buijten het het colegie is
op de vijlings te verschijnen mits beta-
lende een stuijver, dewelcke ider weerom
zal krijgen die op het colegie enige
kunst comt te copen ~~alwaer het oock~~

59

Diegene buijten het collegie is en op de vijlings zijnde, zal niet vermogen zonder toelaetinghe der colegianten bij het vier etc plaets te nemen noch geene onordentlijckheden te begaen op pene van noijt meer op het collegie te mogen verschijnen.

396-17

60

Item sullen oock diegene die buijten het collegie zijn zullen gehouden zijn te vertrecken als de vijlings gedaen is.

53

Maer opdat het colégi den eenen niet lastiger valle als den ander en oock den een hierin geen **meer** voordeel heeft, zo zal het vrijstaen aen diegene die door haer werck ofte andre affairen belet zijn, haere belet aen het colégi voor te stellen, aen welcke naer gelegentheijt van zaecken van het collegie verleent sal werden vrijdom **naer-gele** voor een zeeckere tijt mits den colegant hiers voor betalende zodanigen somme als het collegie oordelen zal te behoren.

[rechter blad leeg]

396-18

[losse, uitgeknipte vel; letters aan linkermarge zijn weggeknipt]

LXX

[E]nyder eerlijk liefhebber, schoon [g]een lid onzer kamer zijnde, zal [da]ar mogen komen, mits betalende [e]lke maal een stuyver, waarvoor [z]ij de kamer zullen gebruyken en [de]s winters vuur zullen hebben. [Do]g een vreemde die maar eens komt [z]al betalen twee stuivers.

Orders van 't tekencollegie

LXXI

[Do]g die een lid der tekenaars na
[na] leven wil worden, zal zig
[ev]enwel aan de kamer moeten
[v]oordragen volgens het 38ste articul
[al]sof hijzelf een collegant der
kamer wilde zijn.

LXXII

[Om]trend de zeden zullen zij onder-
[w]orpen zijn de geboden van de kamer,
[vo]or zo veel zij hen kunnen raken,
[d]og anders wetten voor hen mogen
[m]aken, mits niet tegen die van de
[k]amer strijdende, en dezelve van de
[ka]mer doende approberen, die dezelve
[oo]k zal mogen verwerpen.

396-19

LXXII⁷

Zij zullen een of twee personen [uit]
hen verkiezen die 't directeurschap
onder hen zullen waarnemen, volg[ens]
de wetten hiervoor op de directeur[s]
gemaakt, voor zoo veel zij ond[er]
hen te pas kunnen komen.

LXXIII

Deze hare directeurs zullen de p[enningen]
in 't begin van haar dienst van haa[r]
colleganten te ontfangen, inza[melen]
en aan de directeurs der kamer
moeten brengen en als 't geeys[t]
wert, rekening aan de kamer va[n]
haar handel moeten doen.

LXXIII

Maar ze de tekenaars zullen ge[en]
luizebedelaars of besmette[lijke]
personen op de kamer mogen bren[gen]
nog doen zitten, op boete ter
discretie van de kamer.

396-20

[uitgesneden fragment]

...

schellingen zullen moeten waarig

⁷ Tweede instantie van Artikel lxxii; waarschijnlijk een verschrijving

zijn of des maandaags niet
werden verkogt.

LXVI

[onderstaande alineas is doorgehaald]
[e]n alles dat er verkogt werd zal men
[aa]n de kamer betalen. Namelijk
[van] vijf stuivers en daar beneden 4 penning
van 5 tot 10 stuivers: 8 penning
van 10 tot 15 stuivers: 12 penning
van 15 tot 20 stuivers: 1 stuiver
voorts van de gulden een stuiver.

**Schatting op
de verkoop**

396-21

LXIX

Tot aanvoeking der konstenaars [en]
liefhebbers, zal men des zater[daags]
de vuurplaats der kamer openstel[en]
voor diegene die na statuen of
leven willen tekenen, te weten [des]
somers van drie tot agt uren [en]
des winters van een tot vijf u[ren]
en langer niet.

Tekencollegie

[Einde concept]

Bijlage I: Aanvullingen op de namenlijst op bladzijde 396-09

Naam op de rol	Persoonsgegevens (voor zover bekend)
Meester Kornelis Sparreboom	Cornelis Jansz. <u>Sparreboom</u> (1637/38-1713), kunstschilder, tekenaar, glasschrijver
Sr. Adriaan van der Miede	Adriaan “Aris” Dirksz. <u>van der Mieden</u> (16??-1712), leerkoper
Benjamin van Dalen	Geen gegevens gevonden
Maarten Outhuyzen	16??-1707, geen verdere gegevens gevonden
Meester Wiggerus van Vitringa	Wigerus <u>Vitringa</u> (1657-1725), kunstschilder van haven- en zeegezichten
Hendrik Schoorl	Geen gegevens gevonden
Cornelis Lanst	Meer dan één persoon met deze naam gevonden
Sijmon Eekelenberg	Simon <u>Eikelenberg</u> (1666-1738)
Jacob Friling	Jacob <u>Vriling</u> (16??-1710)
Pieter van der Meulen	1638-na 1698, beeldhouwer en kunstschilder
Jan Zwanenburg	Geen gegevens gevonden
Barent Bakker	Meer dan één persoon met deze naam gevonden
Jacob van der Beek	1671-1737, beeld- en steenhouwer
Jacob Admiraal	De oudere (16??-1729), kunstschilder
Gerrit van der Steur	16??-1729, geen verdere gegevens gevonden
Sieuwert van der Meulen	1664-1730, aquarellist, tekenaar, graveur

Bijlage II: Overzicht van artikelnummers in Eikelenbergs concept
voor een college voor kunstliefhebbers

Scan	Artikelnummer	Opm.		Scan	Artikelnummer	Opm.
396-04/05	I	1		396-13	XLVI	46 was 56
396-04/05	II	2		396-11	XLVII	47
396-04/05	III	3		396-11	XLVIII	48
396-04/05	IV	4		396-13	XLVIII	48 was 58
396-04/05	V	5		396-11	XLVIII	49
396-04/05	VI	6	doorgehaald	396-13	XLVIII	49 was 59
396-04/05	VII	7		396-12	LII	52
396-06	VIII	8		396-12	LIII	53
396-06	VIII	9		396-12	LIII	53
396-06	X	10		396-14	LIII	53
396-06	XI	11		396-17	53	53
396-06	XII	12		396-14	LIV	54
396-06	XIII	13		396-14	LV	55
396-07	XIV	14		396-15	LVI	56
396-07	XV	15		396-13	XLVII	57
396-07	XVI	16		396-15	LVII	57
396-07	XVII	17		396-15	LVIII	58
396-07	XVIII	18		396-16	LVIII	58
396-07	XVIII	19		396-16	59	59
396-07	XX	20		396-17	60	60
396-08	XXI	21		396-14	LXII	62
396-08	XXII	22		396-14	LXIII	63
396-08	XXIII	23		396-14	LXIII	64
396-08	XXIII	24		396-20	LXVI	66
396-08	XXV	25		396-12	LXIX	69 was 51
396-09	XXXVI	26	was 38	396-13	LXIX	69
396-09	XXXIX	39		396-21	LXIX	69
396-10	XL	40		396-18	LXX	70
396-10	XLI	41		396-18	LXXI	71
396-10	XLII	42		396-18	LXXII	72
396-10	XLIII	43		396-19	LXXII	72
396-10	XLIV	44		396-19	LXXIII	73
396-12	XLIV	44	was 54	396-19	LXXIII	74
396-11	XLV	45		396-12	LXXVIII	78 was 50 (L)
396-12	XLV	45	was 55	396-13	XLXIII	-- was 63; nu een niet bestaand getal
396-11	XLVI	46				

*Wetten en Ordonantis aengaende 't Coleegie der
liefhebbers van de loffelijke schilderkonst, tot
Alkmaer vastgesteld op den ... November 1700
Concept, met aantekeningen van Eikelenberg*

396-22

Wetten en Ordonantis
Aengaende 't Coleegie
Der Liefhebbers van de lof-
felijke Schilderkonst
Tot Alkmaer vastgesteldt op den ... November 1700

Dewijl het ten hoogste billik en nootsaelijk is, dat in alle eerlijke coleesis of vergaederingen een seker order werde gehouden en selfs de grootste staetsvergaedinghe en personen aen sekerere wetten en ordonantis zijn onderworpe, zoo dat is 't dat wij gezaementlijk leeden van het coleesje der loffelijke schilderkonst hebbe goet gevonden geordoneert en gestaetuweert, gelijk wij ordoneren en staetuweeren als volligt:

396-23

1

Eenigelijk van ons sal de naevolgende wetten en ordonanties onderworpen zijn en naekomen, en in cas van overtreedingh de boete van ... stuijvers te betaellen of als wederspaninghe uijt het coleesje werde geworpen en geweert.

2

Imant die selfs de vergaedinghe verlaet ofte als wederspaninghe uijt het coleesje geworpen werde, zal met het verlies van de broederschap ook verliesze en verbeuren alle het recht ende de ygendom die hij op ofte aen d' efekte van de kaemer zouwde mogen hebben.

3

In 't begin sal der aenstondts een direktour gekoozen werden die een maent sal moeten dinnen, ook sal hij de kaemer van noodige meubellen moete versorgen.

4

Soe een der direktour iets dat zijn plicht in 't bisonder betreft versuijmt of naelaet, die sal verbeuren 2 stuijvers en soo hij de boetens of schattinghe naelaet in te vorderen of de gemene kas froudeert of benaedeelt sal hij betaellen het dubbelt van de gefroudeerde zom.

5

Soo den direkteur in 't coleesje niet en verschijnt, zal voor die tijdt hun bedieningh werden waergenomen door de naestgeweesnen direkteur, die alsdan op de kaemer sal zijn welke voor die tijdt subjekt sal weeszen alle 'tgeennen een direkteur betreft.

6

Elk der direktours sal aen degeennen die hem in sijn dinst volghet reekenschap ~~gheven~~ doen van sijn handel en wandel, soo uijtgift als ontfanghst.

7

Hij sal in gevallen van stemmingh de omvraegh moeten doen.

8

Imant een lidt van dit coleesje willende zijn, zal sulks aen de direkteur moeten bekendt maeken, die het dan aen de vergaederinge in omvraegh sal voordraegen, naementlijk zoo den zolistant niet in de vergaederinge en is met de eerste ockaesie, doch zoo den solistant tegenwoordigh is eerst in de naestvolligende vergaederingen, als wanneer die niet tegenwoordig sijn sal.

396-24

9

Soo de vergaederinge het goet vindt sal hij aengenome werden mits betaelende tot inlegh nae proportie van 'tgeene de kaemer zoo geldt als efektenbesit niet meer dan sijn gerechtighe deel, dat is soo den eijgendom der kaemer bedraeght tien gulden en deselve bestaedt uijt vijf leeden voor sijn aendeel net twee gulden.

10

Elk der coleesigante sal gehouwden zijn eer de naest klok het ur tot de vergaederinge bestemt heeft geslaegen op de kaemer te voorschijnen e[n] wie te laedt komt sal verbeure $\frac{1}{2}$ stuijvers en geheel niet of nae aghet uren in de vergaederinge komende $1\frac{1}{2}$ stuijvers.

11

Dat geen vreemde op de kaemer sal mogen toegelaten werden te komen.

12

Soo imant der coleesiganten, hetzij in of buijten de koleesiekaemer, imant van de broederschap wegents sijn konst of handel van deselve betreft lastert of afronteert ofte op eenighe wijze, 'tsij direkt of indirekt, in sijn bijsijn of teegen andere, soekt te beschaedigen of te benaedeellen, die sal wanneer sulks behoorlijk is gebleeken te betaellen 30 stuijvers voor de eerste mael,

voor de tweede mael dubbelt en ten dermael als over-
treede als infaem uijt de vergaedinghe werden geworpen.

13

Soo imant in de kaemer een ander coleegant in sijn
persoon onbehoorlijk bejeegent, 't zij met woorden of
daeden, direkt of indirekt, sal verbeuren 6 stuyvers.

14

Naedat het coleesje een halfur bijeen geweest is sal men
aenstonds beginnen. 't Sal ook bij beurten vrijstaen
het beeldt of persoon waernae men sal teekenen
nae sijn eijgen welgevallen te doen staen, leggen of
buygen.

15

Die het beeldt gesteldt heeft sal een sitplaets
nae sijn welgevallen mogen kiesze ende de ander-
ren coleesgante sullen nae hem, volgens haer
beurt mede gaen sitten, daer het haer belieft
sonder van imant teengesprooken te worden,
t' weete met de ouste te beginnen.

16

Alle weeken sal een andere de voorsittingh
hebbe, te weetten die in de voorgaende week de
tweede is geweest sal de toekomende week de
eerste zijn.

396-25

 *Het laatste artikel, nummer 17, is door Eikelenberg op een los
blad geschreven.*

17

Elk die een lit van 't collegie wil zijn
zal niet alleen den inhoud van 't 9 lit moeten
voldoen, maar ook ten eersten bij sijn intree moeten
betalen tot een legpenning eens 28 stuivers,
~~ten eynde men~~
welke legpenning hij nogtans na ~~verloop van 12~~
12 weken de vergadering te hebben bijgewoont en
alle de regten van dezelve te hebben voldaan weder
zal krijgen of anders, zoo hij enige agterstallen
of boetens schuldig is en die en 't onderhoud
der kamer gedurende die 12 weken weijgert te
~~betalen~~ betalen of voor 't eijnde van dien tijt
het collegie verlaat, ten behoeve van 't collegie
zal verbeurd zijn.

[Einde concepttekst]

i Balansrekening (ongedateerd); door Eikelenberg op los blad geschreven.

De kolommen van links naar rechts zijn guldens, stuivers en penningen; er gaan 20 stuivers in een gulden en 16 penningen in een stuiver. Waar een munt niet voorkomt, wordt zijn plek vaak leeggelaten. (Tekens en cijfers in grijs zijn hulpmiddelen; ze staan niet op het origineel.)

De linker rand van de bladzijde is afgesneden. Op de bovenste twee regels van de kolom Ontfangt ontbreken daardoor het aantal guldens; de waardes daarvan moeten samen 7 gulden zijn, wil men onderaan bij 9 gulden uitkomen.

396-26

Ontfangt		Uytgift		
3? — 3 — 6		0 — 2 — 8	2 — 7 — 0	9 — 9 — 6
4? — 7 — 0		0 — 2 — 0	4 — 16 — 6	3 — 3 — 0
1 — 8		0 — 4 — 0	7 — 3 — 6 (+)	12 — 12 — 6
6 — 12		6 — 2 — 0		<u>— 3 — 6 (-)</u>
1 —	Tegoet	1 — 0 — 0		12 — 9 — 0
8 — 8	0 — 1 — 0	0 — 5 — 8		
— 8	0 — 1 — 0	0 — 8 — 0		
— 6	<u>2</u>	0 — 3 — 0		1 — 11 — 12
6 —	4	8 — 7 — 0		1 — 10 — 0
2 —				0 — 3 — 0
2 —				0 — 0 — 8
5 —				0 — 10 — 0
2 — (+)				<u>2 — 0 — 0 (+)</u>
9 — 6 — 0				5 — 15 — 4
12 (+)				
9 — 18 — 0	0 — 32 — 12			
8 — 7 — 0 (-)	0 — <u>29 — 8 (-)</u>			
1 — 11 — 0	3 — 4			
12				
29 — 8				

396-27

Somma totalis	
van de ontfangt	11 — 1 — 8
nog te goed	<u>0 — 8 — 0 (+)</u>
rest	10 — 9 — 8
uytgift	<u>4 — 4 — 14 (-)</u>
	5 — 18 — 10
Uytgift 4—4—14	<u>3 — 15 — 0 (-)</u>
	2 — 3 — 10